

Lluc

REVISTA DE CULTURA I D' IDEES

JULIOL - SETEMBRE 2010

5,50€

873

JOSEP-LLUÍS CAROD-ROVIRA

Una nació per fer,
una nació per créixer

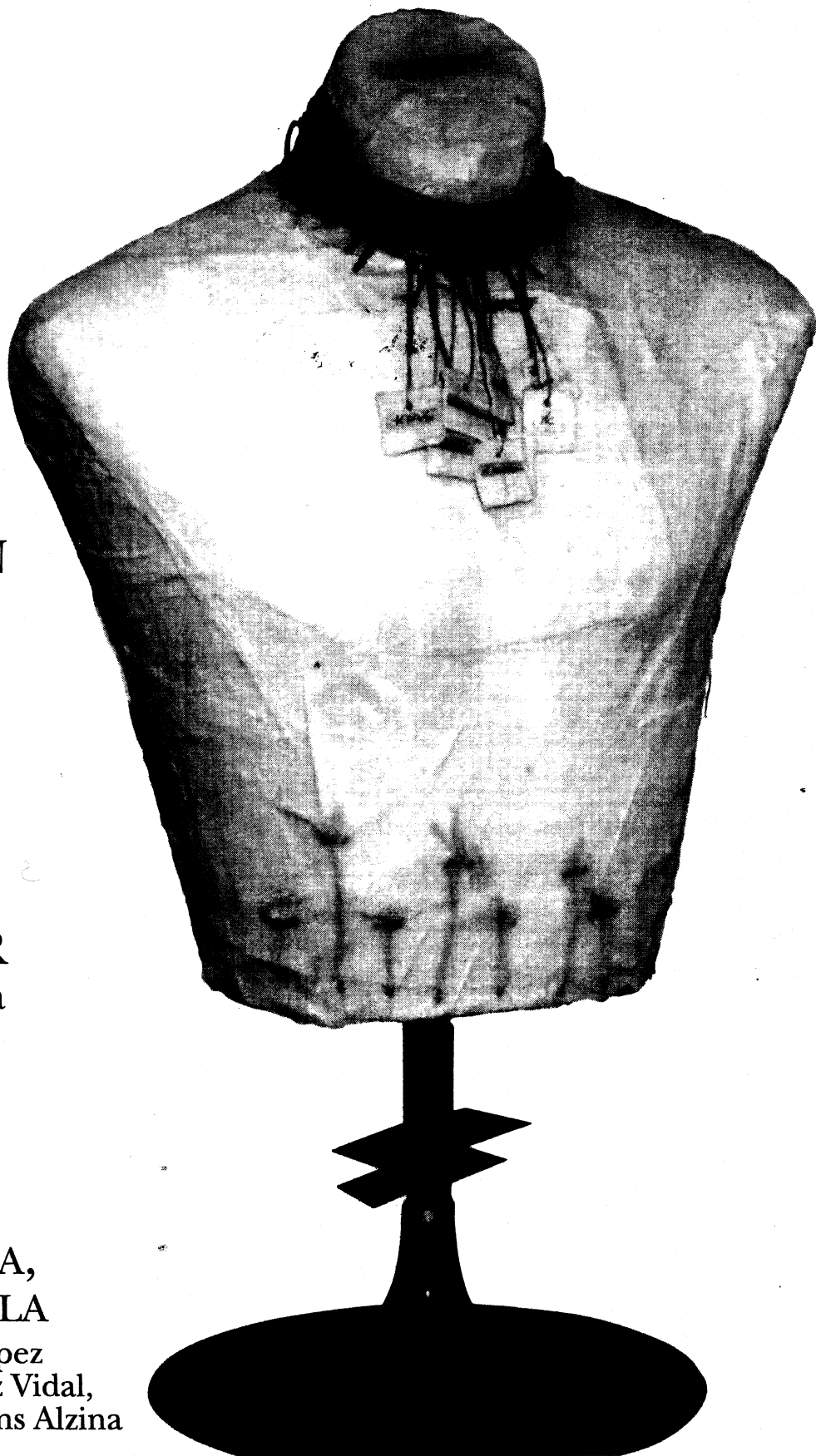
Pau Vadell i Vallbona
Jaume C. Pons Alorda

ÀNGEL TERRON DAVANT LES MOLÈCULES DEL VERS

FERRAN
GARCIA-OLIVER
Ausias Marc, la vigència
d'un clàssic

DOSSIER: MENORCA, ELS BATECS DE L'ILLA

Jaume Mascaró, Joan F. López
Casasnovas, Alfons Méndez Vidal,
Pere Alzina Seguí, Joan Pons Alzina

La poètica barroca a Europa

K. W. HEMPFER, A. DUPRAT, C. ESTEVE, E. BLANCO, J. GARCÍA, J. SOLERVICENS. *La poètica barroca a Europa. Conceptes clau d'un nou sistema epistemològic i estètic*. A cura d'Antoni L. Moll i Josep Solervicens. Lleida-Barcelona: Editorial Punctum i Projecte Mimesi de la Universitat de Barcelona, (Poètiques, 1), 2009, 182 pàg.

Aquest volum, que parteix del I Col·loqui Internacional del Projecte d'Investigació *Mimesi*, celebrat el mes de maig del 2008 a la Universitat de Barcelona, compta amb la virtut d'interpretar el barroc a través dels conceptes clau formulats en els textos teòrics de l'època: mimesi, versemblança, meravella, agudeses, enginy, barreja d'estils i fusió de gèneres. Aquesta operació, tal com explica Josep Solervicens a la introducció [pàg. 7-18], permet deixar enrere un seguit de valoracions pejoratives que jutjaven l'època de manera poc rigorosa, és a dir, tenint encara massa en compte el punt de vista neoclàssic, que acusava

el barroc de ser una opció trivial i anticlasicista, amb pretensions exclusivament estètiques, de resultats afectats i de lectures fosques. *La poètica barroca a Europa. Conceptes clau d'un nou sistema epistemològic i estètic* demostra que, ben al contrari, els textos poetològics barrocs articulen un sistema teòric que obliga a estudiar les creacions literàries a través d'un codi concret. Es tracta, per tant, de seguir les màximes que Klaus W. Hempfer proposa en el primer punt del llibre *Riflessioni sulla possibile (forma di) razionalità dell'interpretazione letteraria* [pàg. 21-40]. Segons Hempfer, el recorregut des dels *Tòpics* d'Aristòtil fins a la teoria literària actual permet establir tres màximes de la interpretació textual: cal interpretar històricament, tenir en compte la totalitat del text i posar en relació les dades textuais amb el sistema literari. La importància dels pressupòsits històrics i la necessària vinculació del text a un sistema literari il·lustren la necessitat d'emprar les poètiques i les retòriques barroques per a la comprensió rigorosa de les creacions literàries de l'època.

Seguint aquest mètode d'anàlisi, es fa evident que el gust dels autors barrocs per l'ornamentació, la paradoxa, les asimetries i les associacions inesperades, que tan bé identifiquen l'època, no és en absolut gratuït, sinó que respon al procés de meravellar el receptor, primer, i de transmetre-li, després, un coneixement sòlid. En aquest sentit, és especialment il·lustratiu l'estudi de Cesc Esteve, que ressegueix amb exhaustivitat «Les poètiques de la meravella a Itàlia (1550-1700)» [pàg. 71-96]. Esteve mostra la recepció, l'evolució i la reformulació dels conceptes de novetat i meravella des del món clàssic fins al barroc. A través d'aquest recorregut, s'observa com la meravella va adquirint nous significats i un rol cada cop més important, fins al punt que, a final del XVI, amb Donoies, Tasso i Patrizi, és considerada la finalitat intrínseca i extrínseca de la literatura i la marca de literarietat. Durant el XVII, el concepte de mera-

vella assoleix un grau de rellevància màxim, sobretot relacionat –Peregrini, Tesauro, Pallavicino– amb les seves capacitats per fer encaixar elements incongruents i transmetre l'ensenyament de manera immediata, uns trets que l'acaben convertint, per ella mateixa, en coneixement. L'estudi d'Esteve serveix no només per racionalitzar l'ús de recursos literaris tan barrocs com les antítesis violentes o la fusió de gèneres, sinó també per desmentir el famós anticlasicisme atribuït al barroc. Adaptar un concepte com la meravella, secundari en la *Poètica* d'Aristòtil, a un nou àmbit teòric i convertir-lo en l'element central d'una poètica no significa situar-se en contra ni al marge de les fonts clàssiques, sinó interpretar-les creativament (o agosaradament, si es vol) segons els interessos de l'època. Anne Duprat, que puntualitza l'ús barroc dels conceptes de mimesi i versemblança en el segon apartat del volum, «Mimésis et vraisemblance dans les poétiques italiennes et françaises de la première modernité (1575-1630)» [pàg. 43-67], ens ofereix una altra demostració d'aquesta interpretació del classicisme. A partir de l'obra teòrica de Torquato Tasso i Jean Chapelain, Duprat estableix la diferència entre versemblança referencial (que relaciona el text amb el món), versemblança estructural (que relaciona el text amb si mateix) i versemblança doxal (que relaciona el text amb l'opinió dels receptors). A tots tres nivells, les poètiques barroques amplifiquen el sentit que el Renaixement donava a la mimesi per poder acollir el meravellós i la fantasia dins de llurs esquemes.

Però al costat dels conceptes de novetat i meravella, que ja apareixien al món clàssic, i de mimesi i versemblança, que eren a la base de la teoria renaixentista, el barroc també articula conceptes que fins aquell moment no havien tingut cabuda en les poètiques anteriors: l'agudeses i l'enginy. Emilio Blanco centra el seu estudi «Teòrica flamante: algunas notas (irreverentes) sobre la teoría de la agudeza de Baltasar Gracián» [pàg. 99-118] en el concepte d'agudeses, que el barroc situa en el terreny de la *Inventio*, al costat de conceptes satèl·lit com l'enginy, la subtileza o la delicadesa. Blanco precisa el caràcter central del concepte a partir d'una comparació exhaustiva entre les dues versions de la retòrica de Gracián: *Arte de ingenio, Tratado de la Agudeza* (1642) i *Agudeza y arte de ingenio* (1648). Com a conseqüència dels

conceptes centrals de meravella i agudes, les poètiques barroques també reformulen una nova teoria dels gèneres basada en la fusió o mixtura. Aquesta fusió, que els autors de l'època no consideren absolutament nova –posen com a precedent literari clàssic l'*Amfitrió* de Plaute i com a precedent teòric, Hermògenes– es tradueix sobretot en el gènere de la tragicomèdia, que Guarini teoritza de manera sistemàtica a *Il compendio della poesia tragica* (1601), tot i que també afecta aspectes com la integració teatral entre música i text i fins i tot arriba a altres gèneres com l'èpica o la prosa. La concepció barroca dels gèneres, a més a més, potencia la combinació d'estils i defineix noves formes estilístiques, com el laconisme. Jorge García López, en el cinquè apartat del llibre, «Reflexiones en torno al estilo lacónico: historia y variaciones» [pàg. 121-147], presenta el nou estil com una renovació estètica culta i representativa de l'època, una alternativa que s'allunya de la prosa ciceroniana per prendre com a referents Plaute, Plini el Jove i Tàcit. Per Garcia, l'estil lacònic es pot dividir en quatre etapes: la primera, caracteritzada per la lluita contra el

ciceronisme i la consolidació en la prosa de Just Lipsi; aquesta tendència sofreix, en la segona etapa, una lleugera alteració en els mateixos deixebles de Lipsi; la tercera etapa està decisivament marcada per la figura de Virgilio Malvezzi, l'obra del qual condicionarà el laconisme posterior –Quevedo, Saavedra Fajardo, Gracián– i el transportarà a altres gèneres com el biografisme o la historiografia; al final del segle XVII, en la seva darrera etapa, les tendències classicistes reprendran el laconisme a través d'automatismes i exuberàncies estilístiques.

En el darrer apartat del volum, «Remuntar de la mecànica comprensió»: la poètica barroca a l'àmbit català» [pàg. 151-182], Josep Solervicens demostra que podem parlar d'una poètica catalana del barroc, que reprèn i adapta a l'àmbit català els conceptes de les poètiques italianes, castellanes i flamenques. Solervicens evidencia la necessitat d'incorporar a l'estudi del barroc català les informacions teòriques que subministren els textos de caràcter poetològic, que classifica en set tipologies diferents: comentaris a les poètiques clàssiques, comentaris a

creacions literàries, tractats de retòrica, històries generals de la literatura i repertoris de personalitats il·lustres, tractats morals i debats sobre la licitud moral del teatre, tractats sobre prosòdia, mètrica i versificació, i comentaris a la pròpia obra literària. Solervicens, a través de diversos i aclaridors exemples –Setantí, Fontanella, Mariner, Turia, Escardó, Romaguera o Morell, entre altres–, il·lustra l'assimilació i l'operativitat, també a l'àmbit català, dels conceptes clau establerts en les poètiques italianes i castellanes del barroc, a partir dels quals es poden estudiar de manera més rigorosa les creacions literàries de l'època, fins ara valorades prescindint d'aquests paràmetres.

Tots sis estudis construeixen una imatge coherent i renovadora de la gestació, expansió i evolució dels conceptes clau que expliquen la literatura durant el barroc i demostren la importància d'aquests paràmetres, tant pel sistema teòric que construeixen com per llur capacitat d'explicar les creacions literàries barroques. ■

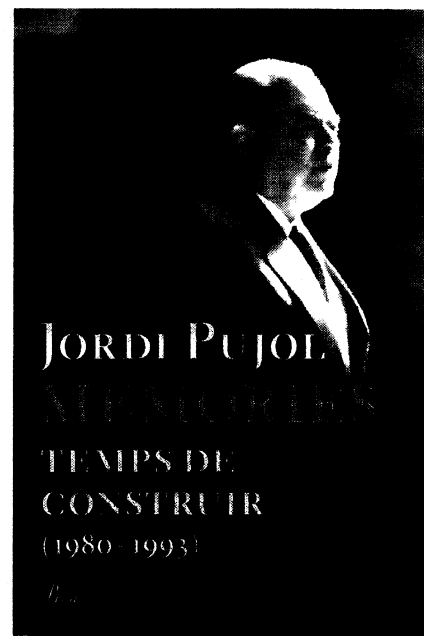
Oriol Prat

La primera dècada pujoliana (1980-1993)

En contra del que tenia previst, al final Jordi Pujol acabarà presentant les seves vivències completes en tres volums i no en dos. Manuel Cuyàs, el seu assistent, i ell hagueren de baratar els comptes en adonar-se de tot el que hi havia per explicar. Escriure unes memòries, per a qualsevol, implica exercicis de reflexió i anàlisi, i sobretot capacitat de síntesi, més encara si s'ha estat un personatge públic conegut arreu. Realment, el relat de Jordi Pujol i Soley és una biografia inacabada però intensa des de tots els caires possibles: amb la seva esposa, Marta Ferrussola –un costat permanent de primer ordre–, ha format una gran família, ha fet multitud de coneixences i ha estat protagonista indiscutible de la història recent del seu país, Catalunya. Els seus mèrits, però, van més enllà de la seva condició d'expresident de la Generalitat.

El segon volum de les *Memòries* de Jordi Pujol, publicades –com el primer– a l'editorial Proa, és, ben segur, un passeig afable i deliciós per al lector que vulgui recordar els esdeveniments polítics, socials, econòmics i culturals dels anys vuitanta i principi dels noranta. El text resta perfectament fixat mercès a la intervenció directa del personatge, que valora adesiara els fets amb un estil directe i planer. De primer, no té la intenció de justificar la seva acció política, però ho fa avinent per demostrar el seu tarannà davant qüestions puntuals o circumstàncies complicades i en dona, sense embuts, el seu parer.

L'àmbit geogràfic de l'explicació no es redueix, en absolut, al Principat. En tant que president de la Generalitat, Pujol va viatjar a bastament arreu del món. Va visitar altes dignitats de països, com ara el Japó o els Estats Units. Parla

Jordi PUJOL. *Memòries. Temps de construir (1980-1993)*. Barcelona: Proa, 2009, 424 pàg.

de les experiències rebudes arran d'aquestes sortides, certament profitoses per a la seva funció de dirigent. Ha